Tíðindabræv:

Støðan viðvíkjandi klamydia

Talið á klamydiatilburðum í Føroyum er vaksið í stórum seinasta árið. Í 2004 vóru staðfestir 146 positivir vertir (prøvar), og var tað hægsta talið higartil. Men í 2008 vóru 201 positivir, eftir at talið annars var minkað nakað aftur í 2005-2007 við 110 positivum um árið. Víst verður annars til talvu 1, ið vísir gongdina í Føroyum viðv. klamydia síðani 2001.Støðan í ár higartil hevur verið óbroytt í mun til 2008 við 117 staðfestum tilburðum.

Orsøkin til, at fleiri kvinnur eru funnar smittaðar, sí talvu 2, er allarhelst hon, at fleiri teirra verða kannaðar enn menn, eitt nú í sambandi við kanning áðrenn spiral, undirlívskanning og barnsburð.

Flestu smittaðu eru eins í hinum norðurlondunum millum 15 og 29 ár.

Føroysku klamydiatølini eru sambært talvu 3 heldur lægri enn í hinum norðurlondunum. Her skal tó dentur verða lagdur á, at tað eru lutfalsliga færri, ið lata seg kanna í Føroyum. Samanbera vit við Danmark so lótu 338.150 fólk seg kanna har í 2008 í mun til 1.302 í Føroyum, sí talvu 4. Í mun til fólkatalið verða sostatt meira enn dupult so nógvar kanningar gjørdar í Danmark. Tað eru tí allarhelst fleiri í Føroyum lutfalsliga enn í hinum norðurlondum sum heild, ið ganga við sjúkuni (og við hesum tí eisini smitta onnur) uttan at vita av tí.

Í Danmark hevur talið á klamydia eisini verið vaksandi seinastu árini. Viðvíkjandi gongdini í Danmark seinastu árini verður víst til talvu 4 og 5.

Hvat er klamydia?

Klamydia í kynsgøgnunum er elvd av eini bakteriu, clamydia trachomatis. Í Føroyum vera kanningar fyri klamydia gjørdar á tann hátt, at fólk venda sær til kommunulæknan. Kanningartilfarið verður síðani sent til starvsstovuna á Landssjúkrahúsinum, ið ger kanningina og sendir kommunulæknanum úrslitið.

Í Danmark hava kanningar av ávísum bólkum av ungum monnum sýnt, at 6-9 % høvdu klamydia, og bendir hetta á, at ungir menn, ið ikki kenna sær nakað av meini, kunnu vera ein týðandi partur av smittuorsøkini.

Tá ið kvinnur nýta spiral ella p-bollar, mugu tær vera tilvitandi um, at slík fyribyrging ikki minkar um smittuna við sjúkum, ið smitta við kynsligum sambandi. Fleiri kvinnur fáa bruna í undirlívið av sjúkuni, og av hesum hevur ein stórur partur bruna uttan sjúkueyðkennir, tað er uttan at tær kenna sær nakað at meini. Vandin fyri hjáárinum sum barnloysi er stórur. Tá ið kvinnur fáa lagdan spiral ella fáa gjørt ávísar undirlívskanningar verður mælt til, at kvinnan verður kannað fyri klamydia og møguliga viðgjørd áðrenn.

Ígerðartíð, sjúkutekin og viðgerð
Dentur skal verða lagdur á, at fólk smittaði við klamydia ofta onki kenna sær at meini, hava eingi sjúkueyðkenni. Kortini kann sjúkan vera drúgv og geva somu hjáárin sum hjá fólki, ið hava sjúkueyðkenni. Mett verður, at meira enn helvtin av teimum smittaðu hava eingi sjúkueyðkenni yvirhøvur.

Sjúkan smittar við óvardum kynsligum sambandi. Eru sjúkueyðkenni, so koma tey vanliga eftir 7-21 døgum. Sjúkueyðkennini eru vanliga útflot frá vatnræsu (urinrørið) og svíðandi pína, tá ið ein kastar sær av vatninum (pissar). Hjá kvinnum kann harumframt vera flot frá móðurskeiðini, um so er at sjúkan hevur sett seg í lívmóðurhálsin. Kvinnur kunnu fáa bruna í undirlívið og menn í hjáeisti.

Børn kunnu smittast undir føðing og kunnu fáa eygnabruna ella lungnabruna.

Viðgerð verður givin av lækna við serligum bakteriutýnara (antibiotikum). Týdningarmikið er, at ikki bert tann, ið smittaður er, verður viðgjørd/ur, men eisini at tann ella tey, ið viðkomandi hevur ella hevur havt kynsligt samband við, verða kannaði og møguliga viðgjørd.

Fyribyrging
Klamydia kann fyribyrgjast við ikki at hava óvart kynsligt samband. Røtt nýtsla av hít gevur góða verju.

Tilmæli
Mælt verður til serligt varsemi við tilvildarligum kynsligum sambondum. Nýt í hvussu er hít.

Øll, ið hava illgruna um smittu, eiga at venda sær til lækna at verða kannaði. Somuleiðis kunnu øll fólk, ið vilja tryggja sær, at tey ikki ganga við smittuni, venda sær til lækna.

Nú hesin trupulleiki við klamydiasmittu aftur er nógv vaksandi í Føroyum, skal vera mælt til, at meira dentur verður lagdur á spurningin um klamydiasmittu í skúlum, ítróttarfeløgum, øðrum felagsskapum og Fólkaheilsuráðnum.

Tórshavn, hin 3. august 2009

Høgni Debes Joensen
landslækni

Talva 1: Tal á klamydiakanningum og ávístum tilburðum í Føroyum frá 2001 - 2008

Ár	Tal á kanningum	Tilburðir	%
2008	1302	201	15,4
2007	1051	109	10,4
2006	1108	112	10,0
2005	1068	111	10,4
2004	988	146	14,8
2003	603	87	14,4
2002	724	80	11,0
2001	589	74	12,6

Talva 2: Tal á klamydiakanningum og ávístum tilburðum í Føroyum í 2008 – kynsbýtt

Ár	Menn		Kvinnur	
2008	kannaðir	positivir	kannaðar	positivar
<1	22	0	19	0
01-09	2	0	7	0
10-14	1	0	2	0
15-19	37	5	230	41
20-24	118	33	291	69
25-29	72	19	161	15
30-34	37	5	98	5
35-39	19	0	70	4
40-44	8	0	33	1
45-49	15	0	19	1
50+	11	2	19	0
Aldur ikki uppl.	0	0	4	4
Tilsamans	342	64	953	140

Talva 3:
Staðfestir tilburðir av klamydia pr. 100.000 fólk í 2007

Lond	**Menn**	**Kvinnur**
Føroyar	155	301
Danmark	358	584
Finnland	221	306
Ísland	436	726
Noreg	367	598
Svøríki	445	583
Grønland	3489	4981

Kelda: Nomesko, Helsestatistikken for de nordiske lande 2007

Talva 4: Tal á kanningum og tilburðum í Danmark 2001 - 2008

Tabel 1. Antal analyser og antal laboratoriepåviste klamydiatilfælde, 2001-2008.
Procent postitive i ()

År	Analyser	Tilfælde	(%)
2001	280.694	15.150	(5,4)
2002	275.447	16.203	(5,9)
2003	268.008	18.406	(6,9)
2004	296.979	21.624	(7,3)
2005	316.119	23.854	(7,5)
2006	324.660	24.866	(7,7)
2007	317.776	25.795	(8,1)
2008	338.150	29.116	(8,6)

Kilde: EPI-NYT 20 2009

Talva 5: Klamydiatilburðir í Danmark eftir aldri og kyni í 2008

Tabel 2. Aldersspecifik forekomst af klamydia for 29.068 tilfælde med oplyst alder og køn, 2008

	Mænd		Kvinder	
Alder	Antal	Pr. 10^5	Antal	Pr. 10^5
<1	45	136	26	83
1-4	1	1	0	0
5-9	0	0	0	0
10-14	16	9	189	110
15-19	2.825	1.646	7.810	4.801
20-24	4.202	2.719	6.315	4.231
25-29	1.942	1.211	2.325	1.459
30-34	820	444	955	521
35-39	412	212	402	210
40-44	253	116	184	87
45-49	120	63	75	40
50+	103	11	45	4
I alt	10.739	396	18.326	664

Kilde: EPI-NYT 20 2009